

Μνήμων

Τόμ. 16 (1994)

MNHMH GUNNAR HERING (1934-1994)

Mnimon Mnimon

doi: [10.12681/mnimon.574](https://doi.org/10.12681/mnimon.574)

Βιβλιογραφική αναφορά:

Mnimon, M. (1994). MNMH GUNNAR HERING (1934-1994). *Μνήμων*, 16, 218-221.
<https://doi.org/10.12681/mnimon.574>

ΜΝΗΜΗ GUNNAR HERING

(1934-1994)

Ένας από τους κορυφαίους ιστορικούς που έγραψαν για την ιστορία της Νεότερης Ελλάδας έφυγε από κοντά μας στις 22 Δεκεμβρίου*.

Ο Gunnar Hering ήταν καθηγητής της Νέας Ελληνικής Ιστορίας στο Πανεπιστήμιο της Βιέννης. Γεννήθηκε πριν από 60 χρόνια στη Δρέσδη. Ο τρομακτικός της βομβαρδισμός καταγράφηκε οδυνηρά στις παιδικές του εμπειρίες. Σπούδασε ιστορία και βαλκανιολογία. Ός τα 1983 ήταν καθηγητής της βαλκανικής ιστορίας στο Γκέτιγκεν.

Η οπτική του γωνία ήταν η «ιστορία του ανατολικού και νοτιοανατολικού τμήματος της ηπείρου μας στο πλαίσιο της ευρωπαϊκής ιστορίας και άσχετα από τα κρατικά και γλωσσικά σύνορα».

Διάβαζε σε 13 γλώσσες και γνώριζε την ελληνική γλώσσα, πολιτισμό και ιστορία σε βάθος όσο ελάχιστοι Έλληνες. Στην πραγματικότητα ήταν ένας δικός μας. Κάποτε μας ρώτησαν στην Ιταλία για την εθνικότητά μας· αυθορμήτως απάντησε: «Έλληνες».

Είχε μια πλούσια συγγραφική παραγωγή, πολύ υψηλής ποιότητας. Ξεχωρίζουν τα δύο μεγάλα βιβλία, το *Οικουμενικό Πατριαρχείο και Ευρωπαϊκή Πολιτική 1620-1638* (Στουτγάρδη 1968 - ελληνική έκδοση, Αθήνα, MIET, 1992), και η δίτομη ιστορία των ελληνικών πολιτικών κομμάτων: *Die Politischen Parteien in Griechenland 1821-1936*, Μόναχο 1992.

Τα δύο πιο σημαντικά έργα του

Το πρώτο αφορά την πολυδιάστατη δράση του Πατριάρχη που προσχώρησε στον καλβινισμό: του Κύριλλου Λούκαρη. Ερευνά την επίδραση της Μεταρρύθμισης στην ορθόδοξη κοινωνία· τις εμπειρίες της από την επαφή της με τη Δύση στο πλαίσιο της ταραγμένης ευρωπαϊκής ιστορίας της εποχής των θρησκευτικών πολέμων· τις σχέσεις των ευρωπαϊκών δυνάμεων με την Οθωμανική αυτοκρατορία στη μετάβαση από την ακμή στη μακρόσυρτη παρακμή της. Εκτός από την αποκατάσταση των ίδιων των περίπλοκων γεγονότων (έρευνα 21 αρχείων σε 10 χώρες), αναδεικνύονται ορισμένες σταθερές της ιστορίας μας: η θέση του Πατριαρχείου στο διεθνές πλέγμα δυνάμεων και οι διαπλοκές Ανατολικού Ζητήματος και ιδεολογικών μεταβολών στην καθ' ημάς Ανατολή. Αιτιολογείται η ακαμψία του νεοελληνικού συντηρητισμού· γιατί κάθε

* Εκφωνήθηκε στα γραφεία της EMNE στις 11.1.1995 και δημοσιεύτηκε στην εφημ. *Το Βήμα* στις 15.1.1995.

μεταρρυθμιστική πολιτική καταδικάστηκε ως ετεροδοξία και έκφραση ξένων δυνάμεων ενώ ταυτόχρονα είχε ανάγκη στήριξης από το εξωτερικό. Στην εποχή αυτή σχηματίζεται η μορφή της αντίθεσης εκσυγχρονιστών - παραδοσιακών στην κοινωνία μας. Ο Hering αναλύει τα διλήμματά τους, τις αντιφάσεις τους, τις κερδισμένες ή χαμένες δυνατότητές τους.

Το δεύτερο βιβλίο, η ιστορία των πολιτικών κομμάτων από το 1821 ως τη δικτατορία του Μεταξά, είναι ένα μνημειώδες έργο 1.253 σελίδων. Ο Hering αντιπαρατίθεται κριτικά στην ως τώρα βιβλιογραφία για τα πολιτικά κόμματα, ο μεγαλύτερος όγκος της οποίας καλλιέργησε αντιλήψεις οι οποίες αποτύπωναν και υπέθαλπαν αντικοινοβουλευτικές τάσεις ή βασιζόνταν σε μια μονομερή προτυποποίηση του ευρωπαϊκού κομματικού συστήματος. Ασκεί κριτική επίσης στις απόψεις που βλέπουν τα πολιτικά κόμματα ως πελατειακά συστήματα. Βασική θέση, που καθόρισε και τη σύνθεση του βιβλίου, είναι πως τα κόμματα μιας περιόδου αποτελούν ένα σύστημα το οποίο εμφανίζεται και εξαφανίζεται μαζί από την πολιτική σκηνή.

Υποστηρίζει πως η εναλλαγή των κομματικών συστημάτων οφείλεται στο γεγονός ότι η ελληνική κοινωνία, καθώς συγκροτήθηκε σε έθνος-κράτος εκκινώντας από επίπεδα ανάπτυξης συγκριτικά πολύ χαμηλά, αντιμετώπιζε συσσωρευμένα προβλήματα απέναντι στα οποία έπρεπε να δημιουργήσει μηχανισμούς προσαρμογής, όχι με την άνεση εκατονταετιών που είχαν άλλες κοινωνίες, αλλά μόλις δεκαετιών. Αυτή η επιτάχυνση δημιούργησε και τις συχνές αλλαγές των κομματικών συστημάτων οι οποίες εξέφραζαν την εξέλιξη και τη συνεχή μετατόπιση των πολιτικών συγκρούσεων, που με τη σειρά τους βασιζόνταν στη συνεχή και ταχεία εναλλαγή των προβλημάτων στην ελληνική κοινωνία.

Ο συγγραφέας δεν αντιμετωπίζει την ελληνική περίπτωση σαν μια παρέκκλιση από τη λογική της δυτικοευρωπαϊκής κοινωνίας. Αναζητεί και σέβεται τη λογικότητα των ανθρώπων της εποχής, χωρίς να παραιτείται από τη δική του, και αναδεικνύει τα προβλήματα μέσα στον ευρωπαϊκό περίγυρό τους και στα παράλληλά τους. Η ιστορία των ελληνικών πολιτικών κομμάτων μελετάται μέσα από τις σύγχρονες θεωρητικές αναζητήσεις.

Βαρού πλήγμα για τη νεοελληνική ιστοριογραφία

Είναι πραγματικά ντροπή ότι Βουλή, πανεπιστημιακοί και Τύπος αγνόησαν το βιβλίο αυτό ή ότι συνεχίζουν να συζητούν για το πολιτικό μας σύστημα ερήμην του. Ο συγγραφέας βέβαια απέφευγε τη δημοσιότητα. Προτιμούσε όταν ερχόταν στην Ελλάδα τις βιβλιοθήκες και τα αρχεία ή την καλή παρέα από τις δημόσιες σχέσεις. Το ζήτημα όμως είναι τί η ελληνική κοινωνία απορροφά, γιατί δημοφιλείς είναι ό,τι κοινότοπο, ό,τι θεραπεύει με δουλοφροσύνη τις εφήμερες ροπές.

Αλλά ο Hering ήταν αντίπαλος κάθε ανιστόρητης γενίκευσης που δεν στηρίζεται σε λογικές και τεκμηριωμένες αποδείξεις. Ήταν αυστηρός με κάθε μορφής ανορθολογικές τάσεις. Με το έργο του και τη δραστηριότητά του πολέμησε τον εθνικισμό και τον δογματισμό. Είχε ιδιοσυγκρασία διαφωτιστή, με όλη την οδύνη της εμπειρίας του πολέμου, και με την εγρήγορση του σύγχρονου στοχαστή. (Γι' αυτό άλλωστε κατηγορήθηκε από θεολόγο-ιστορικό του ΑΠΘ ως «νέος Φαλμεράιερ»!).

Αυτή η διαφωτιστική ιδιοσυγκρασία εκφραζόταν στο εκπαιδευτικό του έργο. Δύο προτεραιότητες άλλωστε είχε: έρευνα και εκπαίδευση. Περιέβαλλε με στοργή τους φοιτητές και τους νέους ερευνητές. Είχε τη σπάνια ικανότητα να ακούει και να καταλαβαίνει τον συνομιλητή του. Ήταν γενναιόδωρος στις γνώσεις του, στον χρόνο του, στον κόπο που κατέβαλλε για τους άλλους. Από τους ελάχιστους πλέον ανιδιοτελείς. Το Ινστιτούτο Βυζαντινών και Νεοελληνικών Σπουδών στη Βιέννη, με καλή βυζαντινή παράδοση, έγινε χάρη στον Hering μια ζωνρή κυψέλη νεοελληνικής ιστορίας και νεοελληνικών σπουδών στην Ευρώπη.

Η πρόωρη απώλειά του είναι ένα βαρύ πλήγμα για τη νεοελληνική ιστοριογραφία, για τις νεοελληνικές σπουδές στο εξωτερικό, προσωπικό για όσους τον γνωρίσαμε. Καιρός όμως να συνειδητοποιηθεί ότι το έργο του αφορά την ιστορική μας παιδεία, τη γνώση της πορείας που η κοινωνία μας διέτρεξε. Καθώς το μεγαλύτερο μέρος του είναι στα γερμανικά, να δούμε αν θα βρεθεί φορέας που θα αναλάβει την ελληνική του έκδοση ώστε να γίνει προσιτό στο εθνικό μας κοινό. Εκτός κι αν ανάμεσα στην εθνική μεμψιμοιρία και στην εθνική αλαζονεία μας ο λόγος του Hering δεν έχει θέση.

ΑΝΤΩΝΗΣ ΛΙΑΚΟΣ

Από τις 22 Δεκέμβρη 1994 ο Gunnar Hering δεν είναι πια μαζί μας*. Η επιστημονική κοινότητα έχασε ένα λαμπρό ερευνητή με μια ευρεία παιδεία, που κάλυπτε ερευνητικά, αλλά και σαν πανεπιστημιακός δάσκαλος μια μεγάλη περίοδο, από την εποχή της οθωμανικής και λατινικής κυριαρχίας μέχρι και τις δεκαετίες μετά το Β' παγκόσμιο πόλεμο, όσον αφορά την ιστορία, αλλά και τη λογοτεχνία.

Γεννήθηκε στη Δρέσδη το 1934. Σπούδασε ιστορία και βαλκανιολογία. Ήταν καθηγητής βαλκανικής ιστορίας στο Göttingen μέχρι το 1983. Συνέχισε το διδακτικό του έργο από τη θέση του καθηγητή νεοελληνικής ιστορίας

* Εκφωνήθηκε στα γραφεία της ΕΜΜΝΕ στις 11.1.1995.

και λογοτεχνίας στο Ινστιτούτο Βυζαντινών και Νεοελληνικών Σπουδών του πανεπιστημίου της Βιέννης.

Ενδεικτικός τόσο της μεγάλης του αγάπης για την Ελλάδα, αλλά και της αντίθεσής του σε κάθε μορφή ολοκληρωτισμού ήταν ο αγώνας του ενάντια στη δικτατορία, καθώς και στον πιθανό αποκλεισμό της χώρας μας από το Συμβούλιο της Ευρώπης εκείνη την περίοδο.

Αν θέλει κανείς να αναφερθεί στο επιστημονικό έργο του Gunnar Hering, θα πρέπει να κάνει λόγο για το βιβλίο του για το Οικουμενικό Πατριαρχείο και την ευρωπαϊκή πολιτική (1620-1638)¹, σε γερμανική και ελληνική έκδοση, για το δίτομο έργο του σχετικά με τα ελληνικά πολιτικά κόμματα από το 1821 μέχρι το 1936², καθώς και για ένα μεγάλο αριθμό άρθρων που έχουν δημοσιευθεί σε γερμανόφωνα κυρίως περιοδικά. Δε θα έπρεπε επίσης να λησμονήσουμε ότι ήταν ο εκδότης της σειράς «Studien zur Geschichte Südosteuropas», στην οποία δημοσιεύθηκαν σημαντικές μελέτες που αφορούν τη νέα ελληνική ιστορία. Αξίζει να αναφερθεί ότι η γλώσσα δεν αποτέλεσε φραγμό, αφού οι μελέτες της σειράς δεν ήταν απαραίτητα γραμμένες στα γερμανικά.

Ο Gunnar Hering οργάνωσε επίσης ένα κύκλο διαλέξεων στο νεοελληνικό ινστιτούτο του πανεπιστημίου της Βιέννης με θέματα σχετικά με τη νεότερη ελληνική ιστορία. Αυτές οι διαλέξεις λειτούργησαν σα φυτώριο όπου οι φοιτητές έρχονταν σε επαφή με την έρευνα, αλλά ταυτόχρονα αποτέλεσαν ένα έγκυρο βήμα για την παρουσίαση νέων επιστημονικών πορισμάτων.

Είχα την τύχη να είμαι μαθητής του στη διάρκεια των μεταπτυχιακών μου σπουδών στη Βιέννη. Έδινε μεγάλη σημασία στη σχέση του με τους φοιτητές του, ενώ συχνό ήταν το προσωπικό δέσιμο, που ξεπερνούσε την τυπική σχέση καθηγητή-φοιτητή. Σα δάσκαλος προσπαθούσε να μεταδώσει στους μαθητές του το μεγάλο του ζήλο για την έρευνα, καθώς και το επιστημονικό ήθος που τον διέκρινε. Πίστευε εξάλλου ότι ο νεοελληνιστής πρέπει να έχει εποπτεία όλης της περιόδου, ενώ θεωρούσε αυτονόητο ότι ο ιστορικός πρέπει να διαθέτει επιστημολογική και φιλοσοφική παιδεία.

Ο χαμός του Gunnar Hering αφήνει αναμφισβήτητα ένα μεγάλο και δυσεκπλήρωτο κενό. Η καλύτερη τιμή στη μνήμη του διακεκριμένου νεοελληνιστή θα ήταν η προσπάθεια να συνεχιστεί στο μέτρο του δυνατού το έργο του.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΑΡΑΧΡΗΣΤΟΣ

1. Gunnar Hering, *Οικουμενικό Πατριαρχείο και ευρωπαϊκή πολιτική*, Αθήνα 1992, γερμανική έκδοση: Gunnar Hering, *Ökumenisches Patriarchat und europäische Politik (1620-1638)*, Wiesbaden 1968.

2. Gunnar Hering, *Die politischen Parteien in Griechenland (1821-1936)*, München 1992.